

Број: 01-717/2017-р
Подгорица, 25.12. 2017. године
мк

Заштитник људских права и слобода Црне Горе, у складу са одредбом члана 41 Закона о Заштитнику људских права и слобода Црне Горе ("Сл. Лист ЦГ", бр. 42/11 и 32/14) и члана 41 Правила о раду Заштитника ("Сл. Лист ЦГ", број 53/14), након завршеног испитног поступка по сопственој иницијативи, даје

МИШЉЕЊЕ

1. Увод

1. Након навода у медијима од дана 1.11.2017. године у чланку под насловом „Протест гимназијалаца – „Свети Петре каљају ти лице, школа твоја нема ћирилице“ између осталог, наведено је: да је прославу Дана Гимназије, обиљежио протест више десетина ђака који захтијевају да им се одобри настава на ћириличном писму; да се сва обавјештења у Школи као и сви документи пишу латиницом; да је наставник Ј. Б., предложио као обавезан садржај, предмет „Ћирилица наше писмо“, за који се пријавио 121 ученик; да директор Школе, заједно са комисијом није прихватила тај садржај, те да му је препоручено да се обрати Заводу за школство, што је учинио; да је професор Б. навео да није објективан разлог који је истакнут од стране управе Школе и Комисије, да тај предмет није могао бити прихваћен јер га је предложио професор математике, јер су поједине садржаје који су прихваћени, предложили наставници који не предају тај предмет (обавезним изборним садржајем из предузетништва бави се професор психологије, сликањем професор језика, а екологијом професор математике); да овакво поступање директорице представља прогон ћирилице.

2. Поступање Заштитника

2. Заштитник је покренуо испитни поступак па су представници Институције Заштитника посјетили ЈУ Гимназију „Петар Петровић-Његош“ у Даниловграду и разговарали са директорицом Наташом Латковић.

3. Такође затражено је и писано изјашњење од ЈУ Гимназије „Петар Петровић-Његош“ у Даниловграду и од Завода за школство.

4. У изјашњењу директорице ЈУ Гимназије „Петар Петровић-Његош“, између осталог, наводи се: да поздрављају чињеницу да је Институција Заштитника посјетила Школу након објаве навода у медијима; да је тачно да је 31. октобра, више десетина ученика носило транспарент на коме је писало „Свети Петре каљају ти лице, школа твоја нема ћирилице“, али да је након тога програм прославе Дана школе настављен, и да је изведен планирани програм; да настава на ћириличном писму никада није била забрањена, те да је равноправна употреба оба писма гарантована Уставом; да је истинит податак да се сва обавјештења у школи штампају латиницом, јер она користи латиницу, а и техничка средства којима школа располаже чини њен рад лакшим ако

користи латиницу; да је у медијима сам термин „Ћирилица наше писмо“ називан обавезним изборним садржајем, (ОИС), затим Обавезним изборним предметом, као и Секцијом; да ју је секцијом назвао професор математике Б., не знајући да су секције замијењене ОИС-ом, који разматра школски Тим за ОИС, на чији предлог га директор/ица школе одобрава; да је објаву о самовољном оснивању секције уклонила јер том поступку није претходила наведена процедура одобравања ОИС-а; да је, након што је поново упознат са процедуром, професор предложио ОИС „Ћирилица наше писмо“ и приложио списак од 121 ученика који су за исти заинтересовани; да је након спровођења редовне процедуре, разматрања предлога од стране Тима за ОИС, предлог одбијен, с обзиром на то да професор математике Б. не посједује одговарајуће квалификације, нити је приложио доказ о накнадној обуци организованој и одобреној од стране Завода за школство која би га квалификовала за предавање предложеног наставног садржаја; да се професор Б. у својим наводима позвао на чињеницу да се ОИС-ом Предузетништво у Школи бави професорица музичког образовања, не наводећи да је она прошла обуку за рад на том ОИС-у; да се ОИС пројектом „Еко школа“ бави професор математике Миомир Брајовић, који је прошао обуку за рад на том ОИС-у, а обуку је организовано Завод за школство; да ОИС којим се бави професорица Анђела Ненадовић, има назив „Људска права кроз драматизацију“ у склопу којег је припремљена и са великим успјехом се игра представа „О ћутању и другим имитацијама среће“, а бави се маргинализованим слојевима друштва; да ОИС којим се бави професор Црногорско-српског, босанског, хрватског језика и књижевности Мирослав Минић, има назив „Дневник читања“, у оквиру којег ученици након прочитане лектире износе своје утиске и доживљаје радећи колаже на ту тему; да се већ двије године, ови радови излажу у више изложбених просторау Подгорици, а Национални савјет за образовање је „Дневник читања“ уврстио у Каталог програма стручног усавшавања наставника за школску 2017/2018 и 2018/2019 годину; да како је професор Б. прикупио 121 потпис ученика који су заинтересовани за ОИС „Ћирилица наше писмо“, предложила му је да поднесе захтјев за одобрење Заводу за школство; да када је ријеч о изборним предметима, исте одобрава Национални савјет за образовање Црне Горе, који усваја програмске садржаје за обавезне изворне предмете; да када је у марту 2017. године изабрана на мјесто директорице, Школу је затекла у не баш добром стању када је у питању хигијена и изглед унутрашњости и дворишта; да је у холу школе било окачено пар умјетничких слика, црногорска химна (штампана латиницом) и награда Октоих (штампана ћирилицом); да су сада у холу постављени радови ученика који похађају ОИС „Дневник читања“, три нова Правилника о кућном реду (штампана латиницом), двије велике огласне табле са информацијама штампаним латиницом; да је првог дана школске 2017/2018 године свим ученицима подијељено обавјештење у којем је између осталог наведено да имају право на избор писма којим ће се служити; да се нико од ученика није обраћао тим поводом; да се писмени задаци из Црногорског-српског, босанског, хрватског језика и књижевности раде наизмјенично на оба писма и да ученици имају право да изаберу на којем писму ће им бити издато свједочанство на крају школске године; да на часовима имају право да пишу писмом којим желе; да су на сајту школе оба писма заступљена.

5. Заштитник је остварио увид у веб сајт ЈУ Гимназије „Петар Петровић-Његош“ Даниловград <https://gimnazijadg.wordpress.com/>.

6. У изјашњењу Завода за школство, директор Решад Сијарић, наводи да је Завод одговорио професору Ј. Б. поводом обраћања у вези организовања обавезног изборног садржаја. У обавјештењу се између осталог истиче да понуђени изборни садржај не спада у домен предвиђених садржаја који се могу организовати у гимназијском образовању, да се ти садржаји изучавају као обавезни дио предмета Црногорско-српског, босанског, хрватског језика и књижевности, те да према нашим законима ћирилично и латинично писмо имају равноправан третман у савладавању ученика основношколског узраста, те да не сматрају да је оправдано нудити садржај „Ћирилица наше писмо“ као дио обавезних изборних садржаја.

3. Утврђене чињенице

7. Из достављених изјашњења произилази:

- да је у ЈУ Гимназији „Петар Петровић-Његош“ у Даниловграду, 31. октобра 2017. године обиљежен Дан школе, прославом са предвиђеним програмом;
- да је на самом почетку прославе више десетина ученика изразило протест у вези употребе ћириличног писма, носећи транспарент са натписом - „Свети Петре кађају ти лице, школа твоја нема ћирилице“;
- да је професор математике Ј.Б., Школи предложио увођење Обавезног изборног садржаја „Ћирилица наше писмо“, прилажући списак који су потписали 121 ученик, а заинтересовани су за тај садржај;
- да је његов предлог одбијен од Тима школе за ОИС, јер као професор математике не посједује одговарајуће квалификације нити је приложио доказ о накнадној обуци;
- да актив професора Црногорског-српског, босанског, хрватског језика и књижевности не сматра да за тим садржајем има потребе у Школи;
- да се професор Б. обратио Заводу за школство за одабир обавезног изборног садржаја „Ћирилица наше писмо“;
- да је од стране Завода за школство добио одговор да не сматрају да је оправдано нудити наведени садржај као обавезни дио изборних садржаја;
- да у Гимназији има неколико обавезних изборних садржаја који су одобрени сагласно утврђеној процедури који се спроводе успјешно;
- да се сва обавјештења у Гимназији, штампају латиничним писмом;
- да су на сајту Гимназије заступљена оба писма и ћирилично и латинично;
- да се писмени задаци израђују наизмјенично на оба писма;
- да ученици имају могућност да изаберу писмо на којем ће им бити издато свједочанство;

4. Релевантни прописи:

8. Уставом Црне Горе („Сл. Лист ЦГ“ бр. 1/7) утврђено је:

Службени језик у Црној Гори је црногорски језик.

Ћирилично и латинично писмо су равноправни.

У службеној употреби су и српски, босански, албански и хрватски језик. (Чл. 13)

Дијете ужива права и слободе примјерено његовом узрасту и зрелости.. (чл. 74/1)

Јемчи се право на школовање под једнаким условима. (чл. 75/1)

9. Конвенција УН о правима дјетета гарантује:

У свим акцијама везаним за дијете, без обзира на то да ли их јавна или приватна установа социјалне заштите, судови, управни органи или правна тијела узимају, најбољи интереси дјетета ће бити најважнији. (чл. 3/1)

Државе-потписнице ће обезбедити дјетету које је у стању да обликује своје властите ставове право да слободно изражава такве ставове по свим питањима која се тичу дјетета, а ставовима ће се придавати одговарајућа важност у складу са узрастом и зрелошћу детета.

У ову сврху дијете ће посебно имати прилику да се саслуша у било ком судском или управном поступку који укључује дијете било директно, преко представника или одговарајућег органа, на начин који је у складу с процедуралним правилима националног закона. (Члан 12)

Дијете ће имати слободу изражавања, и то право укључује слободу да тражи, прима и даје информације и идеје свих врста, без обзира на границе, било усмено или писмено, у штампи, у облику уметности или преко било којег другог медија по дјечијем избору. (Члан 13/1)

Државе чланице се слажу да је образовање дјетета усмјерено ка:

Развијање дјечије личности, талента и менталних и физичких способности до њиховог пуног потенцијала; (Члан 29. став 1. тачка 1)

10. Општи закон о образовању и васпитању (“Сл. лист РЦГ”, 31/05, 49/07, “Сл. лист ЦГ”, број 21/09, .. 45/10, ..., 44/13), прописано је:

Образовање и васпитање представљају дјелатност од јавног интереса. (Члан 4)

Црногорски грађани су једнаки у уживању права на образовање, без обзира на националност, расну припадност, пол, језик, вјеру, социјално поријекло, инвалидитет или друго лично својство. (Члан 9/1)

Образовање и васпитање имају за циљ:

да омогући појединцу, у складу са његовим / њеним могућностима, укључивање и учешће на свим нивоима рада и активности (члан 2/6)

Ученици једног одјељења образују одељенску заједницу.

Ученици свих школских одјељења образују заједницу ученика.

Овлашћења и начин на који ученици раде заједно дефинисани су статутом школе. (Члан 96)

Представници заједнице ученика имају право да учествују у раду школских органа када одлучују о питањима од интереса за ученике (ученички стандард, слободне активности итд.) (Члан 97/2)

11. Закон о Заштитнику/ци људских права и слобода Црне Горе ("Службени лист ЦГ", бр. 42/2011 и 32/2014) прописује:

"Заштитник/ца самостално и независно, на начелима правде и правичности, предузима мјере за заштиту људских права и слобода, кад су повријеђена актом, радњом или непоступањем државних органа, органа државне управе, органа локалне самоуправе и локалне управе, јавних служби и других носилаца јавних овлашћења (у даљем тексту: органи), као и мјере за спречавање мучења и других облика нечовјечног или понижавајућег поступања и кажњавања и мјере за заштиту од дискриминације. (члан 2 став 1)

Након завршетка испитивања повреде људских права и слобода Заштитник/ца даје мишљење о томе да ли је, на који начин и у којој мјери дошло до повреде људских права и слобода.

Кад Заштитник/ца утврди да је дошло до повреде људских права и слобода, мишљење садржи и препоруку о томе шта треба предузети да би се повреда отклонила, као и рок за њено отклањање." (члан 41)

5. Закључна оцјена

12. Заштитник је на основу утврђених чињеница установио да је приликом обиљежавања Дана школе, неколико десетина ученика изразило свој став у вези употребе ћириличног писма у ЈУ Гимназији „Петар Петровић-Његош“ у Даниловграду.

13. Запажа се да се тим поводом професор математике обратио директорици школе у намјери да се одобри као обавезни изборни садржај „Ћирилица наше писмо“. Наведени садржај није одобрен од Тима Школе, а такође Завод за школство у свом допису навео је да не сматрају да је оправдано нудити тај садржај.

14. Приликом посјете Школи, Заштитник је установио, а што је потврдила и директорица школе у свом изјашњењу да се сва обавјештења у Школи пишу латиницом, да су натписи у холу такође углавном исписани латиницом, изузев награде Октоих, која је на ћирилици.

15. Примјећује се да су на сајту Школе, на којем се налазе разне и корисне информације заступљена оба писма, што Заштитник поздравља. На одјељку сајта Е-књиге, налазе се бројна књижевна дјела познатих књижевника, која се користе у настави и која су приказана и ћирилицом и латиницом.

16. Уставна гаранција равноправности ћириличног и латиничног писма садржана је у одредби члана 13 ст. 2 Устава Црне Горе, којом је прописано да су ћирилично и латинично писмо равноправни, што подразумева да су у Црној Гори оба писма матична и да ни једно од њих нема карактер помоћног писма. Оба дакле имају исти дигнитет.

Такво уставно одређење је разумљиво, јер су ћирилица и латиница као два традиционална писма, дио културног богатства Црне Горе и саставни дио слојевитог идентитета на простору Црне Горе.

17. По мишљењу Заштитника, сама уставна гаранција није на ваљан начин правно операционализована и законски конкретизована. Заштитник подсјећа да је, управо тим поводом упутио и препоруку надлежним органима да нормативно уреде и конкретизују ову уставну гаранцију и начин њеног остваривања.

18. Запажа се, и интересантна је чињеница, да су се ученици заинтересовали за садржај „Ћилица наше писмо“, те да су њих 121 дали свој потпис за овај садржај. Ово поготово зато што су дјеца и омладина у данашње вријеме модерних технологија, већином окружена латиницом – од својих мобилних телефона, на којима пишу мноштво порука, преко тв садржаја која су углавном титлована латиницом, до реклама које су исписане латиничним писмом. Стога је по мишљењу Заштитника требало више пажње и посветити овом њиховом „захтјеву“ који је предат Школи посредством професора математике и који је одбијен.

19. Учешће дјеце – партиципација, једно је од четири основна начела из којих проистичу сви чланови УН Конвенције о правима дјетета. Учешће дјеце доприноси њиховом личном развоју и подизању самопоуздања, способности учења, социјалних вјештина, поштовања према другима. Заштитник сматра да је дјеци потребно дати прилику да учествују у оним поступцима у којима се одлучује о њиховим правима, могућностима и обавезама, те да треба саслушати њихово мишљење, размотрити њихов поглед и искуство које имају у својим породицама, школи. Партиципација дјеце подстиче и инсистира на њиховој "видљивости" и у складу је са њиховим најбољим интересима, што је такође један од основних принципа Конвенције. Становишта смо да треба прихватити чињеницу да дјеца имају специфична мишљења и искуства која су релевантна са аспекта њихових најбољих интереса, што је основа за доношење одлука које се тичу њих.

20. Заштитник је мишљења да када је ријеч о партиципацији, не мисли се увијек и искључиво о самосталној активности дјеце, већ је то сарадња, размјена информација, дијалог заснован на узајамном поштовању и дијељењу информација. Дјеца и одрасли дијеле задатке, али и одговорност за све задатке - они су партнери у процесу, што не значи да су обје странке једнаке, али дјелују заједно, задржавајући своје улоге и допуњавајући једни друге. Сматрамо да није циљ да се дјеца укључе по сваку цијену да би се повећало њихово учешће, већ да се нађу могућности за њихово што смисленије укључивање, онда када је њима заиста важно и гдје стварно могу да допринесу. Мишљења смо да је када је ријеч о организовању изборних садржаја које се у крајњем и највише односе на њих, треба на одређени начин и размотрити њихово мишљење.

21. Школа у великој мери може да подстиче и подржава иницијативе дјеце, да пружа прилику да се ученици изјасне о евентуалним проблемима у школи, раду, настави, да предложи решења неког проблема и да могу активно да се укључе у спровођење одлука које су заједнички донијете.

На темељу утврђеног чињеничног стања, у циљу остваривања најбољег интереса дјетета, Заштитник даје,

ПРЕПОРУКУ

Министарству просвјете

- да у обавјештењима/упутствима и информацијама које упућује образовно васпитним установама равноправно користи и ћирилицу и латиницу;
- да предузме мјере и радње у циљу очувања ћириличног писма и обезбиједи да образовне установе у својим саопштењима и обавјештењима, употребљавају и ћирилично писмо;

- да колико је год то разумно могуће, предузимају мјере и активности како би се значајнији акти, одлуке и др. учинили доступним и на ћириличном писму;

ЈУ Гимназији „Петар Петровић Његош“ Даниловград

- да предузме активности како би се јавна обавјештења за ученике/наставнике исписивали/штампали и на ћириличном писму;
- да промовише и подстиче активно учешће ученика у доношењу одлука о свим питањима која се њих тичу;
- да омогући ученичком парламенту, као представничком тијелу дјецe, да изрази ставове ученика и узме у обзир њихове приједлоге уз дужну пажњу.

Назначени органи/установе су дужни доставити извјештај о намјераваним и предузетим мјерама и радњама на извршењу ове препоруке у року од 60 дана од дана пријема овог акта.

**ЗАМЈЕНИЦА ЗАШТИТНИКА
ЉУДСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА
ЦРНЕ ГОРЕ
Снежана Мијушковић**

Д-на:

- Министарству просвјете
- ЈУ Гимназији „Петар Петровић Његош“
- а/а